

Yoğun Bakım Hemşirelerinin Müzik Terapi Konusundaki Düşüncelerinin Belirlenmesi

Determination of The Thoughts on The Music Therapy of Intensive Care Nurses

Demet TURAN BAYRAKTAR¹, Merve YETİMOĞLU²

ÖZ

Tamamlayıcı tedavi içerisinde yer alan müzik insan yaşamının her döneminde var olan bir kavramdır ve son zamanlarda tedavi yöntemi olarak da sıkça kullanılmaktadır. Bu çalışma, yoğun bakım hemşirelerinin müzik terapi konusundaki bilgi ve düşüncelerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evrenini, Karadeniz Teknik Üniversitesi Farabi Hastanesi Yoğun Bakım Ünitelerinde (Yenidoğan YBÜ ve Pediatri YBÜ hariç) çalışan 116 hemşire oluşturmuştur.

Literatür doğrultusunda hazırlanan veri toplama formu, çalışmaya katılmayı kabul eden ve örnekleme temsil eden 100 hemşireye yüz yüze görüşme tekniği ile uygulanmıştır. Araştırmaya katılan hemşirelerin %39'unu 19-25 yaş arası, %34'ünü 33-40 yaş arası oluşturmakta olup katılımcıların %66'si lisans mezunu olduğu, %87'si ise yaşamını hastanenin bulunduğu şehirde geçirmektedir.

Çalışmaya katılan katılımcıların %95'i yoğun bakımda tedavi gören hastaların ajitasyon, huzursuzluk, depresyon, uyum güçlüğü, duygusal yoksunluk, uyku bozukluğu gibi problemler yaşadıklarını, %97'sinin müzik terapinin hastalar üzerinde rahatlatıcı etkisinin olduğunu, %93'ünde müzik terapinin yoğun bakım hastalarında etkili bir yöntem olduğunu belirtmişlerdir. Sonuç olarak, çalışmaya katılan hemşirelerin müzik terapinin hastalar üzerindeki etkilerini genel hatlarıyla bilmektedir ancak fizyolojik etkisi konusunda tereddütler yaşadıkları, müzikle terapi konusunda eğitimlerin artırılması ve uygulaması kolay olmayan bu yöntemin birimlerde uygulanması hastaların prognozu açısından olumlu etkiler yaratacağı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Müzik Terapi, Yoğun Bakım, Hemşire.

ABSTRACT

The music contained in complementary therapy is a concept that exists in every period of human life and it is also used recently as a treatment method. In this work, intensive care nurses have been performed to determine the knowledge and ideas of music therapy. The universe of the research was formed by 116 nurses working in the Karadeniz Technical University Farabi Hospital Intensive Care Units (except Newborn YBU and Pediatric YBU).

The questionnaire designed according to the literature was applied to 100 nurses face to face that accepted to take part and sampling the survey. Of the nurses participating in the study, 39% are between the ages of 19-25 and 34% are between 33-40 years old. 66% of the participants are university graduates and 87% of them are living in the city.

Where the hospital is located. 95% of the participants in the study had experienced problems such as agitation, restlessness, depression, difficulty in compliance, emotional deprivation, sleep disorders, 97% of the patients had a relaxing effect on the patients, 93% Have indicated that it is an effective method in their patients. As a result, the nurses who participated in the study are aware of the effects of music therapy on patients in general but they are hesitant about physiological effects and it's determined that increasing the training with music therapy and application of this inexpensive method which is easy to apply, will have positive effects on the prognosis of the patients.

Keywords: Music Therapy, Intensive Care, Nurse.

*Bu çalışma, 25-27 Nisan 2018 tarihlerinde Trabzon'da yapılan 2. Karadeniz Yoğun Bakım Hemşireliği Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

¹Öğr. Gör., Gümüşhane Üniversitesi Şiran Sağlık Yüksekokulu Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, demetturanbayraktar@gmail.com, ORCID:0000-0003-2710-5657

²Ambulans ve Acil Bakım Teknikeri., Trabzon İl Sağlık Müdürlüğü, Akçaabat Arzu Koç Acil Sağlık Hizmetleri İstasyonu, merveparamedik_95@hotmail.com, ORCID:0000-0002-7728-5257

İletişim / Corresponding Author: Demet TURAN BAYRAKTAR
e-posta/e-mail: demetturanbayraktar@gmail.com

Geliş Tarihi / Received: 16.05.2018
Kabul Tarihi / Accepted: 27.03.2019

GİRİŞ

Yoğun bakım üniteleri (YBÜ), monitör ile takip edilmeyi gerektiren fiziksel olarak ağır hastaların olduğu, özel tedavi yöntemlerinin uygulandığı, yaşam fonksiyonlarının desteklendiği, fazla sayıda önemli cihazların olduğu, çok fazla dikkat edilmesi gereken bölümlerdir.^{1,2} Kişilerin hayat fonksiyonları ciddi şekilde bozulduğunda, özel tedavi görmeleri gereken noktada bu tedaviyi almaları için YBÜ’nde tedavi görmeleri gerekir. YBÜ’de var olan gerek teknik donanımlar ve fiziksel görünümü, gerekse uygulanan tedavi yöntemleri açısından hastanenin diğer bölümlerinden farklıdır. YBÜ’nde çalışan kişi sayısının fazla olması ve kullanılan cihazlardan çıkan sesler bu bölümlerde istenmeyen uyaranlara sebep olurken; hareketsizlik, sessizlik gibi durumlara da nadir olsa da rastlanılmaktadır.³ Bu sebeple YBÜ’ndeki hastalar duyuşal yoksunluk yaşamakta ve sürekli duyuşal girdi problemleriyle baş başadırlar.⁴ Hastalarda ortaya çıkan duyuşal problemleri kontrol etmek adına tıbbi tedavinin yanı sıra uygulanacak tamamlayıcı tedavilere de olanak sağlanmalıdır. Bu tedavilerde amaç tıbbi tedaviye ek olarak hastaların yaşam kalitesini yükseltmek adına kişilerin bakımını desteklemektir. Tamamlayıcı tedavi hastalarda rahatlama etkisi meydana getirerek, hastaların fizyolojik değerlerinin düşmesinde ve yoğun bakımla ilgili oluşacak komplikasyonların önlenmesinde etkili olabilir.⁵ Tamamlayıcı tedavilerin içinde olan müzik insanın doğasında bulunan, insana özgü ve insan hayatının her aşamasında var olan bir kavramdır. Müziğin insan üzerindeki çok yönlü etkisinin olması tedavi alanında da kullanılmasını sağlamıştır.⁶ İlk çağlardan beri müzik, tıp uygulamalarının bir kısmını oluşturmuştur. Yazının kullanılmadığı eski kültürlerde, insanoğlu müziği tıpta kullanmıştır.⁷

Müzik eski medeniyetlerde de tedavi amacıyla kullanılmıştır. Özellikle bedensel ve ruşsal hastalıkların tedavisinde şifahanelerde müzik kullanılmaktaydı.⁸ Müzik tedavisi, dünyanın birçok yerindeki

farklı yönelimli birçok profesyonel tarafından ifade edilmiştir. Müziğin farklı biçimlerinin yalnız tek tanımda toplanması zor görünmektedir. Müzik tedavisi geleneksel olan tedavi durumunu destekleyen tedavi girişimi olduğundan dolayı sağlıkla alakalı sorunların tedavisinde noninvaziv tedavi olarak kullanılmaktadır.^{9,10} Amerikan Müzik Terapi Birliği 2004 yılında yaptığı tanımda müzik terapiyi; “klinik ve kanıta dayalı olarak, kişiye özgü hedeflere ulaşmak adına terapötik ilişkiler arasında yapılan müzik girişimleri” olarak ifade etmiş ve geleneksel tıba uygun olan bilimsel tedavi yöntemi olduğunu kabul etmiştir.^{9,11} Müziğin her türlüşünün insanın emosyonel durumunu etkilemesi, davranışlarında değişiklik yaratması, psikolojik ve fizyolojik etkilere sebep olması ve iletişimi kolaylaştırması, müziğin insan yaşamında terapi faktörü olduğunu ortaya koymuştur. Bu sebeple günümüzde müzik terapiş hipertansiyon, anksiyete bozuklukları, kanser tedavisi ve uyku bozuklukları vb. sağlık uygulamalarında destekleyici tedavi yöntemi olarak yerini almıştır.^{6,10,12,13} Özellikle yoğun bakım, kanser bakımı, koroner bakım, doğum salonları ve geriatri klinikleri, ayaktan bakım ve palyatif bakım üniteleri gibi sağlığın birçok alanında kullanılmaktadır.⁷ Kullanılması pahalı olmayan doğal bir girişimdir, yan etkileri yoktur ve kolaylıkla uygulanabilmektedir.¹⁴

Son yıllarda, ücretsiz tedavilere yönelik artan ilgi, tedavi yöntemi olarak müziğin kullanımını da artırmıştır. Bu çalışma yoğun bakım hemşirelerinin müzik terapi konusundaki bilgi ve düşüncelerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Hemşirelerin bu konudaki görüşleri belirlenerek tamamlayıcı tedavi olarak kullanılan müziğin hastalar üzerindeki fiziksel, sosyal ve psikolojik etkileri konusunda farkındalık yaratmaya olanak sağlanacaktır.

MATERYAL VE METOT

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Karadeniz Teknik Üniversitesi Farabi Hastanesi'nde bulunan yedi erişkin Yoğun Bakım Ünitesinde (Yeni doğan YBÜ ve Pediatri YBÜ hariç) çalışan 116 hemşire oluşturmaktadır. Raporlu ve izinli olanlar dışında toplamda 100 hemşireye ulaşılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Tanımlayıcı nitelikteki bu çalışma 15.08.2016-30.09.2016 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından literatür bilgisi ışığında hazırlanan iki bölümden oluşan veri toplama formu kullanılarak toplanmıştır. Birinci bölümde hemşirelere ait sosyo-demografik özelliklere ilişkin, ikinci bölümde ise müzik terapi konusundaki düşüncelerine ilişkin sorular bulunmaktadır.

Araştırma kapsamına alınan hemşirelere araştırmacılar tarafından; araştırmanın amacı,

açıklanarak sözlü ve yazılı onamları alınmıştır. Anket yüz yüze görüşülerek uygulanmış, her bir görüşme yaklaşık 15 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Yapılan anketlerdeki formlarda demografik özelliklerine ilişkin veriler yüzdelik hesapları ile değerlendirmeye alınmıştır. Hemşirelerin yanıtladığı soruların 2'li likert analizi (evet, hayır) yapılmış olup frekans ve yüzde dağılımları hesaplanıp, tablo halinde gösterilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapılabilmesi için 28.09.2016 tarihinde Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) Rektörlüğü KTÜ Tıp Fakültesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 24237859 – 536 sayılı etik onay ve KTÜ Farabi Hastanesi başhekimliğinden idari izin alınmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmaya katılan hemşirelerin %39'unun 19-25 yaş arasında olduğu, %66'sının ön-lisans mezunu olduğu, %87'sinin hastanenin bulunduğu şehirde yaşadığı saptanmıştır. Hemşirelerin çalıştıkları YBÜ'leri incelendiğinde; %31'inin anestezi YBÜ'de, %19'unun

noröloji-nöroşirurji YBÜ'de, %16'sının kardiyovasküler cerrahi YBÜ'de, %13'ünün yanık ünitesinde, %8'inin göğüs YBÜ'de, %7'sinin koroner YBÜ'de, %6'sının ise dahiliye YBÜ'de çalıştığı belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların Çalıştıkları Yoğun Bakım Ünitesi (n=100)

Çalışılan Yoğun Bakım Ünitesi	Sayı	%
Anestezi Yoğun Bakım Ünitesi	31	31,0
Dâhiliye Yoğun Bakım Ünitesi	6	6,0
Nöroloji-Nöroşirurji Yoğun Bakım Ünitesi	19	19,0
Göğüs Yoğun Bakım Ünitesi	8	8,0
Koroner Yoğun Bakım Ünitesi	7	7,0
Kardiyovasküler Cerrahi Yoğun Bakım Ünitesi	16	16,0
Yanık Ünitesi	13	13,0
Toplam	100	100,0

Katılımcıların müzik terapi konusundaki düşünceleri incelendiğinde, %97'si müzik terapinin hastaların rahatlamasında etkili bir yol olduğunu, %98'i müzik terapinin diğer yöntemlerle birlikte kullanılması gerektiğini ve %92'si müzik terapinin fizyolojik, psikolojik, emosyonel ve sosyal manevi olarak da iyileşme sağladığını belirtmişlerdir.

Hemşirelerin %71'i müzik terapinin bilinç kaybı olan hastalar için uygun olduğunu, %95'i bilinçsiz hastalarda müzik terapi yapılırken rahatlatıcı, sakinleştirici etkiye sahip müzik türleri seçilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Khorshid ve Akın'ın yaptıkları çalışmada müzik terapi uygulanmasının pahalı bir yöntem olmadığını ve bu yöntemin kolaylıkla uygulanabileceğini belirtmişlerdir.¹⁵ Bizim çalışmamızda da katılımcıların %87'si müzik terapi uygulamanın pahalı bir yöntem olmadığını belirtmiş olup benzer bir sonuç ortaya çıkmıştır.

Alaca ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada yoğun bakımda tedavi gören hastaların çeşitli faktörler nedeniyle uykusuzluk yaşadığı, uykusuzluğun kişide strese neden olduğu, vücutta oluşan streste hastaların ümmün sisteminde yavaşlatıcı etkiye neden olduğu belirtilmiştir.¹⁶ Katılımcıların %95'inin yoğun bakım ünitelerinde yatan hastalarda ajitasyon, huzursuzluk, depresyon ve uyku bozukluğu gibi problemlerinin görüldüğünü ifade etmişlerdir.

Almerud ve Petersson tarafından mekanik ventilasyona bağlı yoğun bakım hastalarında müzik terapinin tamamlayıcı bir tedavi olarak kullanılabilirliğini ortaya koymak amacı ile yapılan araştırmada; hastalara 30 dakika müzik terapi uygulanmış ve müzik terapinin gevşemeyi sağlayan, ağrı ve anksiyeteyi azaltan bir tedavi yöntemi olduğunu saptamıştır.¹⁷ Dündar'ın 2011 yılında yaptığı çalışmada araştırmacılarının %93,3'ünün hastanede yattığı süreçte müziğin hastalıkla baş etmeye yardım ettiğini ifade etmişlerdir.⁷ Yaptığımız çalışmada araştırmacıların %81'i müziğin hastaneye yatış süresince hastalıkla baş etmeye yardımcı olabileceği belirtilmiştir (Tablo 2). Araştırma sonuçları bilgi açısından birbirlerini destekler nitelikte bulunmuştur.

Uzelli ve arkadaşının yaptıkları çalışmada hastalara dinletilecek müzik seçiminde hastanın dini inançlarına, kültürel yapısına aynı zamanda kişinin hoşlandığı bir müzik parçası veya yakınlarının sesi kayıttan dinletilebilir şekilde bir sonuca varılmıştır.¹⁸ Katılımcıların %87'si müzik seçiminde toplum kültür yapısının ve aldıkları eğitimlerin önemli olacağını belirtmişlerdir (Tablo 2). İki çalışma sonucu da birbirini destekler nitelikte olup kültürel değerlerin müzik seçimi içinde önemli bir etken olduğu saptanmıştır.

Arslan ve Özer'in yapmış oldukları çalışmada müzik dinletilen deney grubun da nabız değerlerinde anlamlı bir şekilde azalma saptamışlardır.¹⁹ Wong ve arkadaşlarının, yaptığı çalışmada da Arslan ve Özer'in yaptığı çalışmalardaki gibi benzer sonuçlar belirlenmiştir.²⁰ Çalışmaya katılan hemşirelerin %54'ü müzik terapi gören hastaların nabız ve kan basıncı değerlerinde azalma olur şeklinde cevap vermiş. Sonuçlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Katılımcıların %46'ı ise kan basıncı ve nabız değerlerinde azalma olmayacağı belirtmişlerdir (Tablo 2).

Chan ve arkadaşlarının hasta bakımında müzik terapinin kullanılması konusunda yaptığı çalışmalarında müzik terapi, solunum sayısını düzenlemekte, kan basıncı ve nabızı düşürmekte, oksijen satürasyonunda da yükselmeye yol açmaktadır sonucuna varmışlardır.²¹ Uçan ve arkadaşlarının üst gastrointestinal sistem endoskopisi yapılmadan önce ve sonra müzik terapi uygulanması konusunda yaptıkları çalışmada, deney ve kontrol gruplarının oksijen satürasyonlarında anlamlı noktada fark olmadığını saptamışlardır.²² Lee ve arkadaşlarının iki gruba ayırarak, mekanik ventilatör desteği olan ve olmayan hastalarda oksijen satürasyonlarının (SPO2) müzikle değişimini incelemişler ve deney grubunda olanların SPO2 ortalamalarında istatistiksel olarak önemli bir şekilde yükselme tespit etmişlerdir.²³ Yaptığımız çalışmada ise katılımcıların müzik terapi uygulamasının oksijen satürasyonları değerini %58'ı artırır şeklinde cevap vermiştir (Tablo 2). Lee ve

arkadaşlarının, Chan ve arkadaşlarının çalışması sonucu ile hemşirelerin bu konu ile ilgili düşünceleri benzer sonuçlar oluşturmaktadır. Uçan ve arkadaşlarının

çalışmasının sonucunda farklılık olmadığına saptanması sadece üst gastrointestinal endoskopi uygulaması olarak değerlendirilmesinden kaynaklanabilir.

Tablo 2. Katılımcıların Müzik Terapi Konusundaki Düşüncüleri (n=100)

Müzik Terapi Konusundaki Düşüncüleri	Evet		Hayır		Toplam
	Sayı	%	Sayı	%	
Yoğun bakımda tedavi gören hastaların ajitasyon, huzursuzluk, depresyon, uyum güçlüğü, duygusal yoksunluk, uyku bozukluğu gibi problemler yaşarlar	95	95,0	5	5,0	100
Müzik terapi psikolojik sorunları gidermeye yardımcı olur	93	93,0	7	7,0	100
Müzik terapide hastaların daha çok yaşamış oldukları toplumun kültür yapısına uygun almış oldukları eğitime göre müzik seçimi yapmalıdır	87	87,0	13	13,0	100
Müzik terapi hastaların hastaneye yatmada baş etmelerine yardım eder	81	81,0	19	19,0	100
Müzik terapi gören hastaların oksijen saturasyonu değeri artar	58	58,0	42	42,0	100
Müzik terapi gören hastaların kan basıncı ve nabız değerlerinde azalma görülür	54	54,0	46	46,0	100

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yoğun bakım hemşirelerinin müzik terapi konusundaki düşüncelerinin belirlenmesine yönelik olan bu çalışmada; hemşirelerin müzik terapinin hastalar üzerindeki sosyal ve psikolojik etkilerini bildikleri, fakat fizyolojik etkileri konusunda tereddüt yaşadıkları, bunun yanı sıra YB hastalarında görülen ajitasyon, huzursuzluk, depresyon ve uyku bozukluklarıyla baş etmede müzik terapinin etkili olduğu ve uygulamada seçilen müzik türünün kişilerin yaşamış oldukları toplumun kültür yapısına ve bireylerin eğitimine göre belirlenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

YBÜ hemşirelerinin bilgi açığının giderilmesi adına eğitimler, sertifika programları düzenlenip, etkin kullanımı adına müzik terapi gibi tamamlayıcı tedavi yöntemlerinin YBÜ standart hemşirelik uygulamaları içinde yer almasına yönelik girişimlerde bulunulabilir.

Müzik terapinin bundan sonra da daha etkili, bilinçli bir tedavi yöntemi olarak kullanılabilmesi için benzer bilimsel çalışmalar daha geniş örneklem grubu ile desteklenilebilir.

KAYNAKLAR

- Gürkan, A. (2009). "Bütüncül Yaklaşım: Yoğun Bakımda Hastası Olan Aile Üyeleri." Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi, 13 (1), 1-6.
- Bilgin, F. (2017). Yoğun Bakım Ünitesinde Hastası Olan Bireylerin Anksiyete Düzeyleri. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, K.K.T.C Yakın Doğu Üniversitesi Lefkoşa.
- Kaçmaz, N. (2002). "Yoğun Bakım Hastalarının Psikolojik Sorunları ve Hemşirelik Yaklaşımları." Yoğun Bakım Hemşireleri Dergisi, 6 (2), 75-81.
- Özçetin, U.Y, Hiçdurmaz, D. (2015). "İhmal Edilen Bir Gerçek: Duygusal Problemlerin Yoğun Bakım Hastalarına Etkisi." Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 75-81.
- Arslan, S, Özer, N. (2009). "Yoğun Bakım Hastalarının Duyusal Girdi Sorunlarında Tamamlayıcı Tedaviler." Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 13,2.
- Lafçı, D. (2009). Müziğin Kanser Hastalarının Uyku Kalitesi Üzerine Etkisi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Adana.
- Dündar, A.S. (2011). "Pediatri Kliniğindeki Hemşire ve Doktorların Müziğin Klinikteki Kullanımı Hakkındaki Düşünceleri." ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi, 12 (3), 11-15.
- Erer, S, Atıcı, E. (2010). "Selçuklu ve Osmanlılarda Müzikle Tedavi Yapılan Hastaneler." Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 36 (1), 29-32.

9. Araç, B. (2012). Müzik Terapinin Cerrahi Yoğun Bakım Hastalarının Yaşam Bulgularına Etkisi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Malatya.
10. Çoban, I. (2012). Ercp Esnasında Dinletilen Müziğin Yaşam Bulgularına ve Kaygıya Etkisi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Bitirme Projesi, İnönü Üniversitesi Malatya.
11. Bulfone, T, Quattrin, R, Zanotti, R, Regattin, L, Brusaferrero, S. (2009). "Effectiveness of Music Therapy For Anxiety Reduction in Women With Breast Cancer in Chemotherapy Treatment." *Holist Nurs Pract*, 23 (4), 238-242.
12. Tascilar, M, De Jong, FA, Verweij, J, Mathijssen, RHI. (2006). "Complementary And Alternative Medicine During Cancer Treatment." *Beyond Innocence Oncologist*, 11 (7), 732-741.
13. Bekiroğlu, T. (2011). Klasik Türk Müziğinin Hipertansiyon Hastalarının Kan Basınçlarına ve Anksiyete Düzeylerine Etkisi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Gaziantep.
14. Vicdan, N, Özer, Z. (2011). "Yoğun Bakım Hemşirelerinde Önemli Bir Özellik: Eleştirel Düşünme." *Türk Kardiyoloji Derneği Kardiyovasküler Hemşirelik Dergisi*, 1 (2), 7-11.
15. Khorshid, L, Akın, E. (2007). "Mekanik Ventilatöre Bağlı Hastalarda Anksiyete Yönetiminde Müzik Terapinin Yeri." *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi*, 11 (2), 83-88.
16. Alaca, Ç, Yiğit, R, Özcan, A. (2011). "Yoğun Bakım Ünitesinde Yatan Hastaların Hastalık Sürecinde Yaşadığı Deneyimler Konusunda Hasta ve Hemşire Görüşlerinin Karşılaştırılması." *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi- Journal of Psychiatric Nursing*, 2 (2), 69-74.
17. Almerud, S, Petersson, K. (2003). "Music therapy-a complementary treatment for mechanically ventilated intensive care patients." *Intensive Crit Care Nurs*. 19 (1), 21-30.
18. Uzelli, D, Korhan, A.E. (2014). "Yoğun Bakım Hastalarında Duyusal Girdi Sorunları Ve Hemşirelik Yaklaşımı." *F.N. Hem. Dergisi*, 22 (2), 120-128, ISSN 2147-4923.
19. Arslan, S. (2007). Dokunma, Müzik Terapi Ve Aromaterapinin Yoğun Bakım Hastalarının Fizyolojik Durumlarına Etkisi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Erzurum.
20. Wong, HLC, Lopez-Nahas V, Molassiotis, A. (2001). "Effects of Music Therapy on Anxiety in Ventilator-Dependent Patients." *Heart & Lung*, 30 (5), 376-87.
21. Chan, M.F, Wong, OC, Chan, HL, Fong, MC, Lai, SY, LoC, W. ve ark. (2006). "Effects of Music on Patients Undergoing A C-Clamp Procedure After Percutaneous Coronary Interventions." *Journal of Advanced Nursing*, 53 (6), 669-679.
22. Uçan, Ö, Ovayolu, N, Savaş, M. (2007). "Üst Gastrointestinal Sistem Endoskopi İşleminde Dinletilen Hastaların Bazı Değerlerine Memnuniyetine İşlem Başarısına Etkisi." *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10, 3.
23. Le, OK, Chung, YF, Chan, M.F, Chan, WM. (2005). "Music and its Effect on the Physiological Responses and Anxiety Levels Of Patients Receiving Mechanical Ventilation: a Pilot Study." *Journal of Clinical Nursing*, 14 (5), 609-620.